Nicu Jianu – publicist

TÉGLÁS GÁBOR, UN ENCICLOPEDIST HUNEDOREAN

Tatăl, Téglás Gábor senior, s-a născut în 1818. De aici a ajuns la Braşov, unde a învăţat meseria de lăcătuş. Aici s-a căsătorit în 1844 cu Csergeő (Szabó) Anna din Lăzarea, născută în 1825 După anul 1849 familia s-a mutat la Sfântu Gheorghe, unde oraşul, datorită cunoştinţelor de germană şi română ale doamnei Téglás, a angajat-o pe post de traducător. Familia s-a stabilit aici definitiv. Cunoştinţele profesionale ale tatălui sunt demonstrate şi de faptul că în 1853 a fost ales meşter al Breslei Unite a Tâmplarilor şi Lăcătuşilor. Au avut şapte copii.

Téglás Gábor junior, născut la Braşov, în anul 1848, după terminarea claselor elementare la Sfântu Gheorghe, şi-a continuat studiile gimnaziale la Colegiul Bethlen din Aiud. Aici a fost profund influenţat de profesorul Herepey Károly, un entuziast colecţionar de antichităţi, directorul colecţiei muzeale a colegiului. La terminarea colegiului şi-a continuat studiile la Facultatea de Litere şi Arte din Budapesta. Din 1871, este profesor la Deva, la Liceul Real, al cărui director a fost între 1883-1903.

Téglás Gábor (1848-1916)

Deva a avut o importanţă hotărâtoare în dezvoltarea ulterioară a vieţii şi a carierei lui Téglás Gábor. Atmosfera istorică de aici, interesul intelectualilor din oraş şi din împrejurimi pentru istorie l-au îndrumat în această direcţie. Ca naturalist şi geolog a început să cerceteze condiţiile naturale ale judeţului, neocolind nici vestigiile arheologice, istorice. Cu timpul, interesul său s-a îndreptat spre fragmentele de ceramică, spre oasele animaliere, uneltele din piatră cioplită. Primele scrieri de popularizare, apărute mai ales în ziare cotidiene şi săptămânale, sunt din domeniul ştiinţelor naturii şi al turismului. Dar din a doua parte a anilor 1870 se poate vedea şi interesul pentru arheologie: atrage atenţia publicului larg asupra celei care a descoperit aşezarea de la Turdaş, Torma Zsófia – istoric şi arheolog.

Téglás Gábor a avut un rol important în înfiinţarea, la Deva, în 1880, a „Asociaţiei de Istorie şi Arheologie a comitatului Hunedoara" („Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat"). Până la deces rămâne membru al Asociaţiei, al cărei muzeu l-a condus timp de 23 de ani. În cadrul Asociaţiei este unul din cei mai prolifici membri, bucurându-se de un mare prestigiu pentru iniţiativele şi activitatea sa.

Datorită influenţei exercitate de către Torma Zsófia - al cărei colaborator apropiat a rămas până la moartea ei, survenită în 1899 - şi-a început cercetările în domeniul, pe atunci neglijat, al preistoriei. Printre altele, a iniţiat cercetări în peşteri - un teritoriu nou pentru acea vreme - cu rezultate surprinzător de bogate. În anii 1880 a publicat mai ales lucrări referitoare la preistorie, în care prezintă sau descrie aproximativ 300 de aşezări, situri.

În 1881, „Asociaţia de Istorie şi Arheologie a comitatului Hunedoara" a început să cerceteze şi să facă săpături la ruinele romane de la Ulpia Traiana Sarmisegetusa. Această sarcină le-a fost încredinţată lui Téglás şi lui Király Pál, cărora mai târziu li s-a alăturat şi Szinte Gábor. Printre altele, au dezvelit amfiteatrul, sanctuarul lui Mithras, un templu etc. Probabil, datorită lucrărilor de la Ulpia Traiana şi exemplului lui Torma Károly, pe care îl considera mentorul său, Téglás se concentrează asupra perioadei romane a Daciei. Tot în această perioadă a fost atras de mineritul preistoric şi din perioada romană, fiind un pionier al cercetărilor în acest domeniu. De la sfârşitul anilor 1890, majoritatea publicaţiilor sale au ca temă perioada romană a Daciei. Între timp s-a ocupat şi de dezvoltarea muzeului „Asociaţiei de Istorie şi Arheologie a comitatului Hunedoara": săpăturile, achiziţiile, donaţiile au dus la creşterea colecţiei de arheologie. Cercetările referitoare la perio-

ada romană i-au atras atenţia şi asupra dacilor, un popor care l-a preocupat intens. A vizitat fortificaţiile dacice din Munţii Orăştiei, fiind poate primul care şi-a dat seama de importanţa lor strategică şi politică.

În 1888, a devenit membru corespondent al Academiei Maghiare de Ştiinţe, dar a fost şi membru al Societăţii Carpatine Ardelene (Erdélyi Kárpát-Egyesület), membru corespondent al Societăţii Geografice (Földrajzi Társulat), membru al conducerii Societăţii Naţionale de Antropologie şi Arheologie (Országos Embertani és Régészeti Társulat) şi al Societăţii Maghiare de Etnografie (Magyar Néprajzi Társulat) etc.

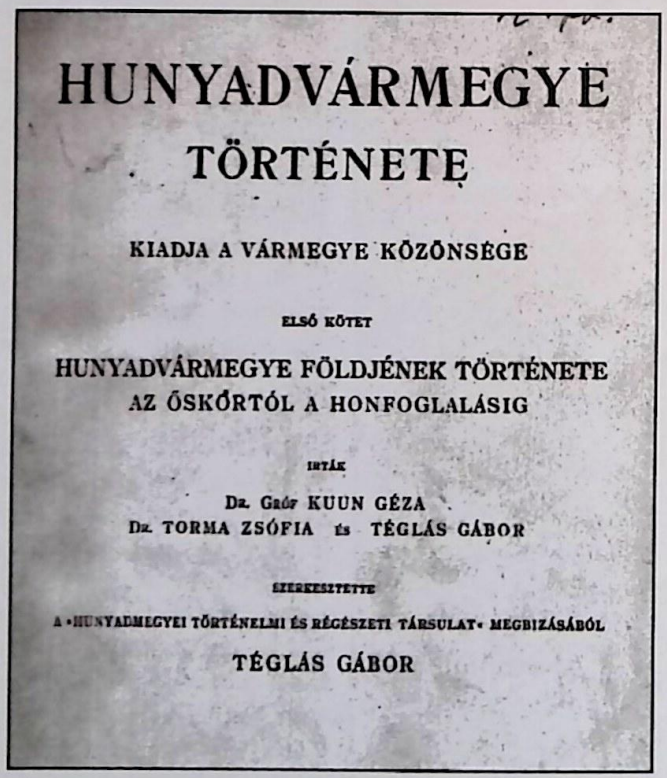
Între timp a muncit foarte mult şi în domeniul învăţământului. Ca director al Liceului Real din Deva între 1883 şi 1903, a dezvoltat instituţia, iar din 1891 a redactat Buletinul Informativ al şcolii. S-a retras din învăţământ, în anul 1903, şi s-a mutat la Budapesta.

A lucrat, a scris şi a publicat până la sfârşitul vieţii. Articolele de popularizare a ştiinţei le-a publicat mai ales în ziarele cotidiene şi săptămânale (de ex. Fővárosi Lapok, Budapesti Szemle), dar studiile de specialitate au apărut deja în reviste, anuare ştiinţifice de prestigiu. Din 1892, a fost redactor al rubricii de turism din cadrul revistei atunci fondate, „*Erdély*", revistă de „turism, balneologie şi etnografie". În 1902, la solicitarea Societăţii Carpatine Ardelene (Erdélyi Kárpát-Egyesület), a redactat „*Ghidul turistic al judeţului Hunedoara*". Tot în 1902 a apărut primul volum al lucrării „*Hunyadmegye története*" [Istoria comitatului Hunedoara], editat de el şi scris împreună cu Torma Zsófia şi Kuun Géza.

Opera sa cuprinde aproximativ 400 de lucrări. Acestea, în pofida greşelilor, de care nici el nu era scutit (dar făcute cu bună credinţă), şi cu o prelucrare critică adecvată, sunt şi azi surse valoroase, mai ales pentru cercetătorii perioadei preistorice şi antice a Transilvaniei. „*A* încercat *să descopere trecutul nu prin combinaţii, stând* în *faţa călimării, ci prin analiza efectuată pe teren, prin colindarea obositoare a* împrejurimilor, *prin cercetarea răzoarelor* şi *pădurilor*" - scria despre el Ortvay Tivadar.

Téglás Gábor a încetat din viaţă la Budapesta, la 4 februarie 1916, fiind înmormântat de Academia Maghiară de Ştiinţe. La Deva, şcoala maghiară, înfiinţată în 2003, îi poartă numele (Centrul Şcolar „Téglás Gábor"), în semn de recunoştinţă a meritelor sale de pedagog şi de om de ştiinţă. Tot acolo, i-a fost dezvelit în 2008 şi un bust.

(Fotografia: „Sargetia", VII (XLIII), Serie nouă, Deva, 2006, p. 7).

HUNYADVÁRMEGYE

TÖRTÉNETE

KIADJA A VÁRMEGYE KÖZÖNSÉGE

ELSŐ KÖTET

HUNYADVÁRMEGYE FÖLDJÉNEK TÖRTÉNETE
AZ ŐSKORTÓL A HONFOGLALÁSIG

IRTÁK

Dr. Gróf KUUN GÉZA
Dr. TORMA ZSÓFIA és TÉGLÁS GÁBOR

SZERKESZTETTE

A »HUNYADMEGYEI TÖRTÉNELMI ÉS RÉGÉSZETI TÁRSULAT« MEGBIZÁSÁBÓL

TÉGLÁS GÁBOR